

DOKUMENTACJA BADAŃ KONSERWATORSKICH
ORAZ
PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH

AKTUALIZACJA

**Wybrane elementy wnętrza budynku dawnego Szpitala Psychiatrycznego w Kortowie
przy Placu Łódzkim 2
w Olsztynie**

Autor dokumentacji konserwatorskiej:

Danuta Pestka-Bajer

OLSZTYN, listopad 2021

SPIS TREŚCI DOKUMENTACJI

- 1.0. KARTA IDENTYFIKACJI ZABYTKU I DOKUMENTACJI
- 2.0. HISTORIA OBIEKTU
- 3.0. OPIS, ANALIZA FORMY, FUNKCJI I TREŚCI
- 4.0. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ
- 5.0. METODYKA BADAŃ
- 6.0. WYNIKI BADAŃ
- 7.0. PODSUMOWANIE BADAŃ
- 8.0. CEL I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE
- 9.0. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH
- 10.0. WYTYCZNE DO PROJEKTOWANIA

DOKUMENTACJA RYSUNKOWA

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

1.0. KARTA IDENTYFIKACJI ZABYTKU I DOKUMENTACJI

Budynek wpisany do rejestru zabytków jako część zespołu architektoniczno –urbanistycznego dawnego szpitala psychiatrycznego w Kortowie.(decyzja nr A-3626 z dn. 23.04.1985 r zmieniona decyzja z dn. 18 marca 2018 r.)

.....

1.1. IDENTYFIKACJA OBIEKTU

RODZAJ: d. budynek szpitalny (obecnie budynek dydaktyczny należący do UWM)

LOKALIZACJA: pl. Łódzki 2, Olsztyn

DATOWANIE: lata 1884 - 1907

WŁAŚCICIEL: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Oczapowskiego 2, 10-719 Olsztyn

MATERIAŁ I TECHNIKA: ściany z cegły ceramicznej na zaprawie wapienno-piaskowej, klatki schodowe murowane, ściany tynkowane, malowane, wykończenie stopni drewniane, na ścianach drewniane i metalowe poręcze, stolarka drewniana, malowana.

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE:

1. D. Pestka, I. Przewoźniczuk, *DOKUMENTACJA BADAŃ STRATYGRAFII WARSTW MALARSKICH, STOLARKA OKIENNA I WYBRANA STOLARKA DRZWIOWA, Budynek dawnego Szpitala Psychiatrycznego w Kortowie przy Placu Łódzkim 2, Olsztyn, 2011*
2. ARCHE biuro obsługi budownictwa, mgr inż. arch. Maciej Deja, *Projekt wymiany stolarki okiennej w budynku przy ul. Pl. Łódzki 2, projekt wykonawczy, Olsztyn lipiec 2011*
3. D. Pestka, S. Hliwiadczyń, *Dokumentacja badań konserwatorów oraz program prac konserwatorskich i restauratorskich, Budynek dawnego Szpitala Psychiatrycznego w Kortowie przy Placu Łódzkim 2 w Olsztynie, Olsztyn 2012*
4. D. Pestka- Bajer, *PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH - AKTUALIZACJA, dotyczy stolarki okiennej i drzwiowej w budynku dawnego Szpitala Psychiatrycznego w Kortowie przy Placu Łódzkim 2 w Olsztynie, Olsztyn 2015*
5. D. Pestka- Bajer, *PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH - AKTUALIZACJA, dotyczy wybranej stolarki okiennej i drzwiowej, żeliwnych kolumn we wnętrzu oraz cokołu elewacji w budynku dawnego Szpitala Psychiatrycznego w Kortowie przy Placu Łódzkim 2 w Olsztynie, Olsztyn sierpień 2018*
6. M.ARCH S.C., Projekt: „Przebudowa części budynku przy Pl. Łódzkim 2 w Olsztynie na potrzeby laboratorium przyrodniczych uwarunkowań produkcji i oceny surowców roślinnych” Olsztyn 2018

1.2. DANE DOTYCZĄCE OPRACOWANIA

ZLECENIODAWCA: AKINT Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, przy ul. Wiertniczej 143a, 02-952 Warszawa

AUTOR BADAŃ I DOKUMENTACJI: Danuta Pestka-Bajer

DATA I MIEJSCE WYKONANIA: listopad 2021 r., Olsztyn

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA:

1. EGZ.: AKINT Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, ul. Wiertnicza 143a, 02-952 Warszawa
2. EGZ.: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Oczapowskiego 2, 10-719 Olsztyn
3. EGZ.: Wojewódzki Urząd Konserwatora Zabytków w Olsztynie, ul. Podwale 1, Olsztyn

1.3. ZAKRES OPRACOWANIA

Opracowanie konserwatorskie obejmuje swoim zakresem te zabytkowe elementy wnętrza budynku przy Pl. Łódzkim 2 w Olsztynie których dotyczy projekt: *Przebudowa budynku zabytkowego zlokalizowanego na terenie Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie przy Placu Łódzkim 2 w zakresie dostosowania do warunków bezpieczeństwa pożarowego*, aut. AKINT sp. Z o.o., ul. Wiertnicza 143a, 02-952 Warszawa.

Opracowanie będzie zawierać:

1. Badania stratygraficzne wybranej stolarki drzwiowej (D2),
2. Uaktualniony programem prac konserwatorskich i restauratorskich (więźba dachowa, klatki schodowe z elementami drewnianymi: pochwyty, stopnie, podstopnice, listwy przypodłogowe, stolarki drzwiowe z ościeżnicą i listwami maskującymi oraz progami),
3. Zalecenia konserwatorskie do projektu.

2.0. HISTORIA OBIEKTU

W 1884 r. kupiono majątek i z miejsca przystąpiono do założenia lokalizacji i budowy zespołu szpitala dla nerwowo i psychicznie chorych. H. Bonk podaje, że w latach 1885 – 1886 wybudowano dwa pawilony dla chorych kobiet, 1 pawilon dla mężczyzn, budynek zarządu i składnicę przeciwpożarową. Otwarcie szpitala nastąpiło w roku 1886. Do roku 1900 wybudowano dalszych 18 budynków, w tym 10 pawilonów szpitalnych (dla mężczyzn i kobiet), budynek administracji, kąpielisko, pawilon dla chorych na obserwacji i 3 budynki dla rodzin pracowników. W 1901 roku do zespołu szpitalnego włączono przyległy teren wraz z jeziorem i wybudowano w ciągu następnych siedmiu lat, tj. do 1907 roku 8 budynków: pawilon operacyjny, kostnicę, strażnicę i kilka domów mieszkalnych. Likwidacja szpitala przypada na pierwsze lata wojny 1939-40, kiedy to masowo zabijano psychicznie chorych. Po wojnie z miejsca przystąpiono do usuwania ruin i zagospodarowania Kortowa. Już w maju 1950 roku utworzono Wyższą Szkołę Rolniczą z siedzibą w Kortowie. Początkowo remontowano i adaptowano istniejące budynki, a od 1958 roku przystąpiono do wznoszenia budynków osiedla WSR w Kortowie. Obecnie zespół obiektów jest użytkowany przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

3.0. OPIS, ANALIZA FORMY, FUNKCJI I TREŚCI

BUDYNEK

Budynek stanowi integralną część rygorystycznie zaplanowanego układu urbanistycznego w formie prostokąta z podłużną osią symetrii na kierunku północny wschód – południowy zachód. Położony w południowo-zachodnim narożniku całego zamierzenia pierwotnie pełnił rolę budynku dla kobiet – pacjentów szpitala psychiatrycznego, jako część „damskiej” pierzei południowo-zachodniej, w przeciwieństwie do „męskiej” -- północnowschodniej. Jest przykładem, poza dobudową, oryginalnie zachowanej nieprzekształconej architektury, która przetrwała zawieruchę wojenną. Architektura obiektu utrzymana jest w jednolitym charakterze. Założony na planie litery „L” z ryzalitami na osi i po bokach, dwukondygnacyjny, podpiwniczony, z nieużytkowym poddaszem i dwuspadowym dachem. Elewacje licowane czerwoną cegłą, spoina czerwona, nietynkowane, zdobione gzymsami kordonowymi i zwieńczającymi, te ostatnie często na konsolkach, oraz żółtą cegłą licówką, układaną pasmowo w formie bonii i romboidalnych fryzów. Bryły budynku urozmaicone piętrowymi ryzalitami jedno- lub trójosiowymi. Niejednokrotnie ryzality ujęte po bokach lizenami i zamknięte górą schodkowymi fryzami z nadwieszonymi ozdobnymi storczakami z drewna pod okapami szczytów. Dachy kryte dachówką ceramiczną czerwoną typu „holenderka”.

DWIE KLATKI SCHODOWE

Klatka schodowa K2

Znajduje się w południowym skrzydle, z wejściem od elewacji południowo-zachodniej.

Ściany murowane, tynkowane, malowane. Schody w konstrukcji ceramicznej z drewnianymi stopniami z profilowanym noskiem i podstopnicą, malowane. Przy ścianach ozdobne profilowane listwy przypodłogowe drewniane, malowane.

Stopnie i spoczniki do I piętra wyłożone wykładziną PCV w kolorze szaro-beżowym zabezpieczone na krawędzi metalowym krawędziakiem. Drewniany pochwytyt mocowany do ściany na wysokości IV biegu schodowego. Pozostałe w podobnym kształcie metalowe – wtórne.

Klatka schodowa K3

Znajduje się w północnym skrzydle, z wejściem od elewacji północno-zachodniej

Posadzka na poziomie parteru wykonana z betonowych płytek, schody z przyziemia na parter wykonane z lastriko, bez listew przypodłogowych.

Natomiast schody i podesty spoczników powyżej parteru wykończone w drewnie (stopnie z profilowanym noskiem i podstopnicą), przy ścianach ozdobne profilowane listwy przypodłogowe. Profile analogiczne jak w klatce K2. Drewniany pochwytyt mocowany do ściany występuje na wysokości I, II, III biegu schodowego zawsze po prawej stronie. Po lewej występują metalowe poręcze w podobnym kształcie.

Na wysokości poddasza murowana i tynkowana balustrada zwieńczona drewnianym pochwytem z profilowaną krawędzią.

STOLARKA DRZWIOWA

D3 (Dw1¹) – drzwi prowadzące na poddasze w klatce schodowej K2 na wysokości 1 pietra.

Drzwi dwuskrzydłowe z przeszklonym naświetlem, nadświetle ze szprosami, skrzydła ramowo-płycinowe, skrzydło dzielone na trzy prostokątne kwatery, środkowa wydłużona, płyciny zamknięte profilowanymi ramami.

Dw13² – drzwi prowadzące do piwnicy w klatce schodowej K3

Drzwi dwuskrzydłowe ramowo-płycinowe z przeszklonym naświetlem, górna płycina skrzydła na 2/3 wysokości przeszklona z delikatnymi szprosami, nadświetle z analogicznymi szprosami.

Drzwi obecnie częściowo obite są blachą i pomalowane na zielono.

D2 (Dw14³) – drzwi prowadzące na poddasze w klatce schodowej K3

Drzwi drewniane, ramowo-płycinowe, u dołu prosty brudnik, ościeżnica ramowo-płycinowa, wokół ościeżnicy profilowane listwy z cokolikiem po obu stronach muru, drewniany próg.

---

¹ Oznaczenie stolarki w nawiasie pochodzi wcześniejszej z dokumentacji badań: *Dokumentacja badań konserwatorów oraz program prac konserwatorskich i restauratorskich, Budynek dawnego Szpitala Psychiatrycznego w Kortowie przy Placu Łódzkim 2 w Olsztynie, D. Pestka, S. Hliwiadczyń, Olsztyn 2012*

² ob. cit.

³ Nowe oznaczenie wprowadzone na potrzeby niniejszej dokumentacji, jako kontynuacja dokumentacji cytowanej powyżej.

4.0. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

KLATKA SCHODOWA K2, K3

Elementy drewniane klatek schodowych: stopnie, podstopnice i listwy przypodłogowe, podłogi i spoczniki zachowane w stanie dostatecznym, obecnie w większości przysłonięte wtórną wykładziną PCV oraz wieloma warstwami przemałowań. Lokalnie widoczne ubytki, wypaczenie czy przetarcia drewna, głównie zniszczenia wynikające z użytkowania posadzek i schodów.

Drewniane pierwotne poręcze w dobrym stanie, posiadają miejscowe ubytki i przetarcia, wielokrotnie przemałowane. Zachowały się cztery sztuki; jedna na klatce schodowej K2 i trzy na klatce schodowej K3.

Ściany klatek zostały niedawno wyremontowane, malowane w kolorze białym. Lokalnie, głównie w rejonie poddasza, widoczne na sufitach plamy i zacieki wynikające z nieszczelności dachowych.

STOLARKA DRZWIOWA

D3 (Dw1)

Zachowana w dobrym stanie, razem z pierwotną klamką z szyldem. Posiada zniszczenia wynikające z użytkowania, głównie przy mocowaniu zamków i zamknięć. Skrzydła wypaczone, nie domykają się szczelnie. Wymienione zostały zawiasy czopowe skrzydeł drzwiowych na uproszczone.

Dw13

Zachowana w dobrym stanie. Górna część skrzydeł zasłonięta blachą, przystania przeszkloną płytą. Klamka i zamek wtórne. Skrzydła wypaczone, nie domykają się szczelnie. Liczne małe ubytki i przetarcie drewna.

D2 (Dw14)–

Zachowana w dobrym stanie. Skrzydło drzwiowe wtórnie obite obustronnie blachą ocynkowaną. Wielokrotnie przemałowywana. Wtórna klamka z szyldem. Posiada zniszczenia wynikające z użytkowania, największe zniszczenia występują w okolicy zamka. Skrzydło wypaczone, nie domyka się szczelnie. Wymienione zostały zawiasy czopowe skrzydła drzwiowego na uproszczone.

WIEŻBA DACHOWA

Lokalnie w miejscach nieszczelności pokrycia dachowego można zauważyć korozję biologiczną drewna, w południowo- zachodniej części przy klatce schodowej K3, widoczna jest belka- zastrzał- pokryta miejscowo białym nalotem, w miejscu ubytku widoczne rozwarstwienia. Miejscowo zacieki widoczne są również na kominie, murach, łątach czy deskowaniu stropu.

5.0. METODYKA BADAŃ

Na poszczególnych elementach stolarki drzwiowej D2 wykonano odkrywki sondażowe mające na celu ukazanie kolejnych warstw aż do warstwy pierwotnej. Do każdej odkrywki wykonano dokumentację opisową i fotograficzną. Odkrywki ponumerowano, a wyniki analiz przedstawiono w formie graficznej za pomocą tabel, opisowej i fotograficznej. Na zdjęciach w wynikach badań zaznaczono lokalizacje wykonanych odkrywek.

Pozostałe elementy wnętrza objętego opracowaniem zostały przebadane pod względem stratygrafii nawarstwień malarskich w 2012 r., a wyniki przedstawiono w opracowaniu: D. Pestka, S. Hliwiadczyń, *Dokumentacja badań konserwatorów oraz program prac konserwatorskich i restauratorskich, Budynek dawnego Szpitala Psychiatrycznego w Kortowie przy Placu Łódzkim 2 w Olsztynie*, Olsztyn 2012. Wyniki tamtejszych badań przywołuję i podaję w wynikach badań.

6.0. WYNIKI BADAŃ

- STOLARKA DRZWIOWA D2(Dw14)

Ościeżnica -rama

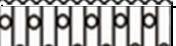

Lokalizacja odkrywki 1

ODKRYWKA 1

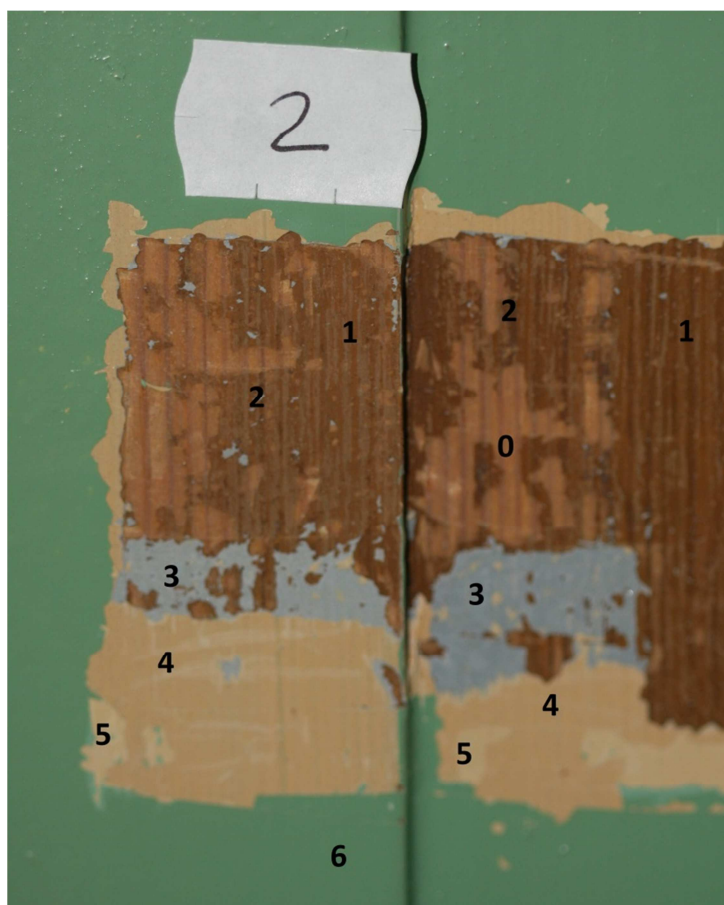
Tab. 1. Stratygrafia warstw, stolarka drzwiowa D2, ościeżnica – rama , Odkrywka 1

Nr warstwy	faza chronologiczna	oznaczenie graficzne warstwy	charakterystyka warstwy	kolor
0	I		podkład - drewno	
1			warstwa pierwotna – podkład pod mazerunek	ugier
2			warstwa pierwotna –lakier -mazerunek	brąz
3	II		warstwa wtórna malarska	błękit
4	III		warstwa wtórna malarska	beżowy
5	IV		warstwa wtórna malarska	kremowy
6	V		warstwa wtórna malarska	zieleń jasna

Ościeżnica - lustro płyciny i rama

Lokalizacja odkrywki 2

ODKRYWKA 2

Odkrywka 2: lustro- płycina -rama

Odkrywka pokazuje również brak zróżnicowania kolorystycznego pomiędzy wgłębieniem płyciny i jego lustrem oraz ramą.

Tab. 2. Stratygrafia warstw, stolarka drzwiowa D2, ościeżnica- lustro płyciny, Odkrywka 2

Nr warstwy	faza chronologiczna	oznaczenie graficzne warstwy	charakterystyka warstwy	kolor
0	I		podkład - drewno	
1			warstwa pierwotna – podkład pod mazerunek	ugier
2			warstwa pierwotna –lakier -mazerunek	brąz
3	II		warstwa wtórna malarska	błękit
4	III		warstwa wtórna malarska	beżowy
5	IV		warstwa wtórna malarska	kremowy
6	V		warstwa wtórna malarska	zieleń jasna

Lokalizacja odkrywki 3

ODKRYWKA 3

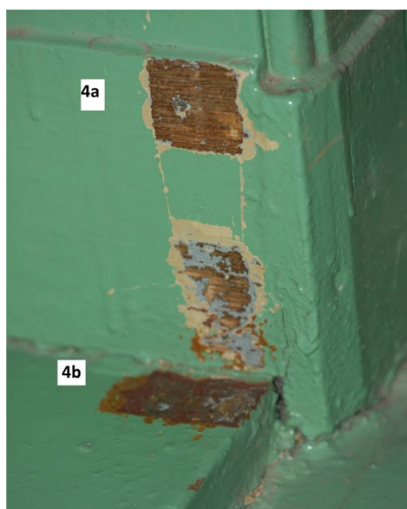
Tu widoczne lepiej zachowana warstwa lakieru mazerunku w kolorze ciemno brązowym

Tab. 3. Stratygrafia warstw, stolarka drzwiowa D2, listwa maskująca, Odkrywka 3

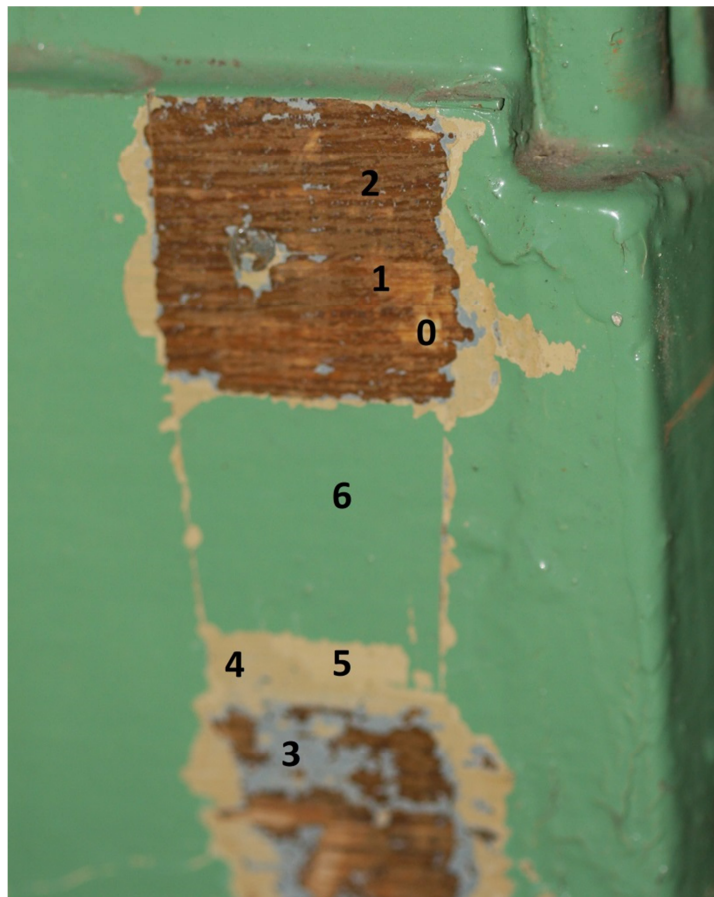
Nr warstwy	faza chronologiczna	oznaczenie graficzne warstwy	charakterystyka warstwy	kolor
0	I		podkład - drewno	
1			warstwa pierwotna – podkład pod mazerunek	ugier
2			warstwa pierwotna –lakier -mazerunek	brąz
3	II		warstwa wtórna malarska	błękit
4	III		warstwa wtórna malarska	beżowy
5	IV		warstwa wtórna malarska	kremowy
6	V		warstwa wtórna malarska	zielen jasna

Lokalizacja odkrywki 4

Lokalizacja odkrywki 4a i 4b

ODKRYWKA 4a

Odkrywka pokazuje kierunek poziomy ułożenia słoï pierwotnej warstwy malarskiej - mazerunku.

Tab. 4. Stratygrafia warstw, stolarka drzwiowa D2, cokół ościeżnicy, Odkrywka 4a

Nr warstwy	faza chronologiczna	oznaczenie graficzne warstwy	charakterystyka warstwy	kolor
0	I		podkład - drewno	
1			warstwa pierwotna – podkład pod mazerunek	ugier
2			warstwa pierwotna –lakier -mazerunek	brąz
3	II		warstwa wtórna malarska	błękit
4	III		warstwa wtórna malarska	beżowy
5	IV		warstwa wtórna malarska	kremowy
6	V		warstwa wtórna malarska	zieleń jasna

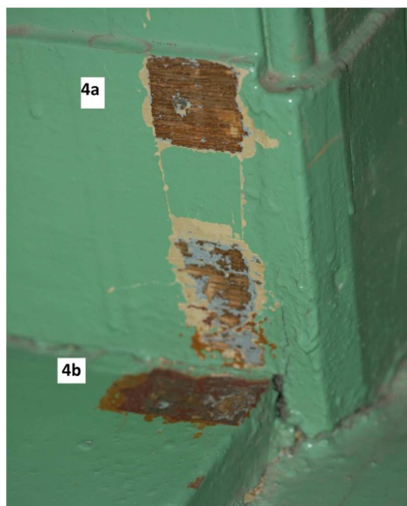
Próg

Lokalizacja odkrywki 4

ODKRYWKA 4b

Lokalizacja odkrywki 4a i 4b

Tab. 5. Stratygrafia warstw, stolarka drzwiowa D2, próg, Odkrywka 4b

Nr warstwy	faza chronologiczna	oznaczenie graficzne warstwy	charakterystyka warstwy	kolor
0	I		podkład - drewno	
1			warstwa pierwotna	brąz
2	II		warstwa wtórna malarska	błękit
3	III		warstwa wtórna malarska	brąz
4	IV		warstwa wtórna malarska	żółty
5	V		warstwa wtórna malarska	zieleń jasna

Skrzydło drzwiowe – krawędź wewnętrzna

Lokalizacja odkrywki 5

ODKRYWKA 5

Śladowo zachowany mazerunek. Nawarstwienia analogiczne jak na ościeżnicy. W IV fazie skrzydło drzwiowe obito blachą.

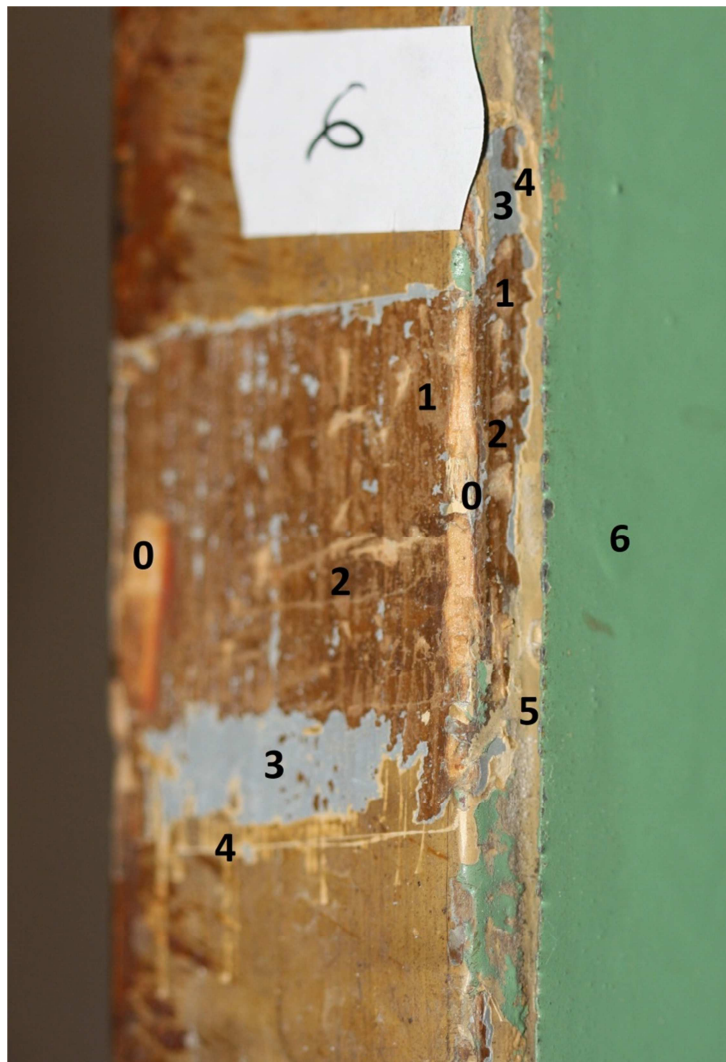
Tab. 6. Stratygrafia warstw, stolarka drzwiowa D2, skrzydło drzwiowe – krawędź wewnętrzna, , Odkrywka 5

Nr warstwy	faza chronologiczna	oznaczenie graficzne warstwy	charakterystyka warstwy	kolor
0	I		podkład - drewno	
1			warstwa pierwotna – podkład pod mazerunek	ugier
2			warstwa pierwotna –lakier -mazerunek	brąz
3	II		warstwa wtórna malarska	błękit
4	III		warstwa wtórna malarska	beżowy
5	IV		warstwa wtórna - blacha ocynkowana	stalowy
6			warstwa wtórna malarska	kremowy
7	V		warstwa wtórna malarska	zielen jasna

Skrzydło drzwiowe – krawędź zewnętrzna

Lokalizacja odkrywki 6

ODKRYWKA 6

Odkrywka ukazuje nawarstwienia malarskie analogiczne do tych, występujących na ościeżnicy. Tu dobrze zachowany mazerunek w kolorze brązu również na odsłoniętym fragmencie lica skrzydła od strony zewnętrznej (od klatki schodowej).

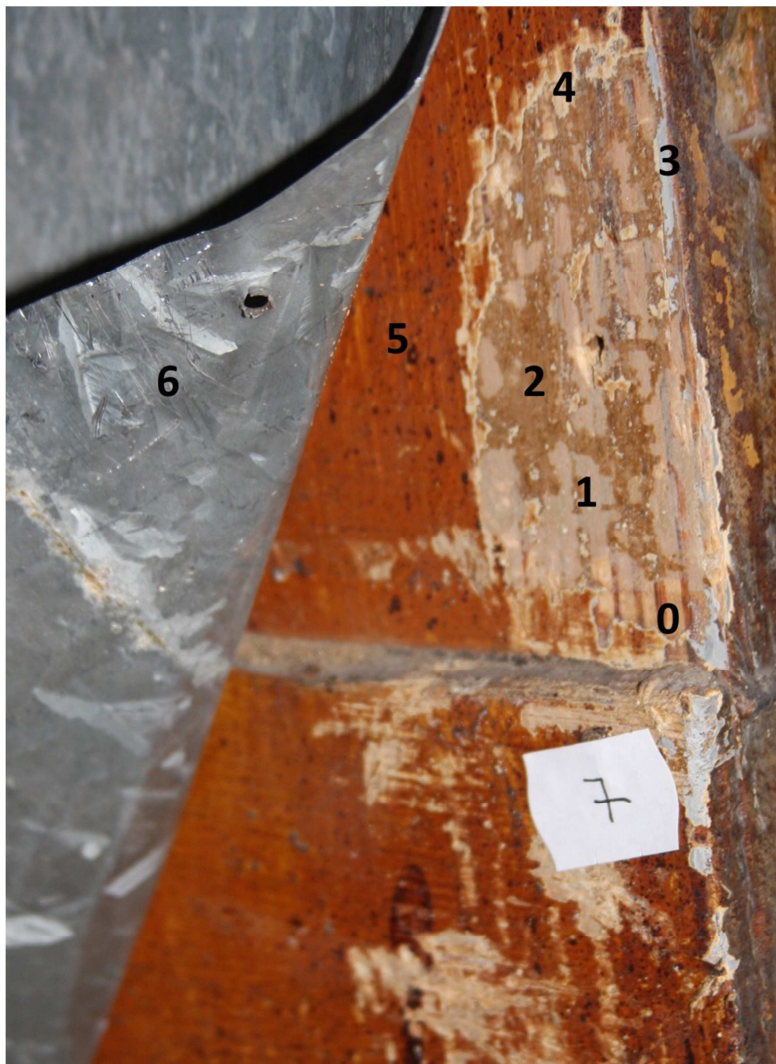
Tab. 7. Stratygrafia warstw, stolarka drzwiowa D2, skrzydło drzwiowe – krawędź zewnętrzna, Odkrywka 6

Nr warstwy	faza chronologiczna	oznaczenie graficzne warstwy	charakterystyka warstwy	kolor
0	I		podkład - drewno	
1			warstwa pierwotna – podkład pod mazerunek	ugier
2			warstwa pierwotna –lakier -mazerunek	brąz
3	II		warstwa wtórna malarska	błękit
4	III		warstwa wtórna malarska	beżowy
5	IV		Blacha ocynkowana	stalowy
6	V		warstwa wtórna malarska	kremowy
7			warstwa wtórna malarska	zieleń jasna

Skrzydło drzwiowe – od strony poddasza

Lokalizacja odkrywki 7

ODKRYWKA 7

Odkrywka ukazuje zachowany w złym stanie pierwotny mazerunek ukryty pod nawarstwieniami i blachą

Tab. 8. Stratygrafia warstw, stolarka drzwiowa D2, skrzydło drzwiowe – strona od poddasza, Odkrywka 7

Nr warstwy	faza chronologiczna	oznaczenie graficzne warstwy	charakterystyka warstwy	kolor
0	I		podkład - drewno	
1			warstwa pierwotna – podkład pod mazerunek	ugier
2			warstwa pierwotna –lakier -mazerunek	brąz
3	II		warstwa wtórna malarska	błękit
4	III		warstwa wtórna malarska	beżowy
5	III		warstwa wtórna malarska - lakier	brąz
6	V		Blacha ocynkowana	stalowy

Listwa maskująca ościeżnicę– od strony poddasza

Lokalizacja odkrywki 8

ODKRYWKA 8

Odkrywka ukazuje zachowany w złym stanie pierwotny mazerunek ukryty pod nawarstwieniami.

Tab. 9. Stratygrafia warstw, stolarka drzwiowa D2, Listwa maskująca ościeżnicę– od strony poddasza, Odkrywka 8

Nr warstwy	faza chronologiczna	oznaczenie graficzne warstwy	charakterystyka warstwy	kolor
0	I		podkład - drewno	
1			warstwa pierwotna – podkład pod mazerunek	ugier
2			warstwa pierwotna –lakier -mazerunek	brąz
3	II		warstwa wtórna malarska	błękit
4	III		warstwa wtórna malarska	beżowy
5	III		warstwa wtórna malarska - lakier	brąz

7.0. PODSUMOWANIE WYNIKÓW BADAŃ

Na podstawie wykonanych odkrywek i analizy poprzednich wyników badań stwierdza się, iż badana stolarka drzwiowa D2 (Dw14) w całości (ościeżnica ramowo-płycinowa, listwy maskujące, skrzydło drzwiowe) pochodzi z pierwotnego okresu, i analogicznie do pozostałych stolarek, pierwotnie wykonana została w technice mazerunku. Nie odnaleziono rozróżnienia kolorystycznego w rejonie płyciny i lustra na rozbudowanej ościeżnicy. Skrzydło zostało obite blachą wtórnie, w fazie IV. Od strony poddasza występuje mniej przemalowań. Tu widoczne są zacieki z brązowego impregnatu, na drzwiach i na ścianach poddasza..

Mazerunek jest zdobniczą techniką malarską stosowaną na różnych podłożach dla imitowania usłojonej powierzchni szlachetnego drewna. Na przełom XIX i XX stulecia cieszyła się dużą popularnością. Powstało wtedy wiele obiektów z mazerowaną powierzchnią. Przy opracowaniu malarskim posługiwano się szczotkami, pędzlami, sztyftami gumowymi i skórzanymi, gumowymi i stalowymi grzebieniami, wałkami i kartonami oraz gąbkami. Stosowano dwie metody wykonania mazerunków: „wybierania lazuru” oraz „nadruku”. Opracowanie mazerowania metodą „wybierania lazuru” polegało na usunięciu nadmiaru farby z powierzchni za pomocą specjalistycznych narzędzi i wyeksponowaniu podkładu z oddaniem charakterystycznego dla danego gatunku drewna usłojenia. Efektem takiego opracowania było uzyskanie niepowtarzalnego „usłojenia”. Natomiast po zastosowaniu metody „nadruku”, polegającej na odcisnięciu farby z pieczęci, można zaobserwować powtarzalność „usłojenia drewna” oraz większą sztywność modelunku malarskiego.⁴

Klatka schodowa K3, parter.

Przykład stolarki drzwiowej po konserwacji i rekonstrukcji mazerunku. Imitacja usłojenia drewna dębowego.

⁴ AUNC, Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo XLIX, Toruń 2018, MARCIN FAUSEK, JUSTYNA OLSZEWSKA-ŚWIETLIK *Rodzaje opracowań w technice mazerunku na wybranych przykładach dziewiętnastowiecznej stolarki kościelnej z terenów Pomorza Zachodniego*, str. 290-292 (DOI: http://dx.doi.org/10.12775/AUNC_ZiK.2018.010)

Drzwi wewnętrzne D2

Pierwotne wykończenie w postaci mazerunku w kolorze ugrowo -brązowym (zbliżony odcieniem do podkład ugrowy NCS S 4020-Y20R, lakier - brązowy NCS S 6030-Y40R).

- **próg drzwi D2**

Pierwotne wykończenie w postaci farby w kolorze brązowym (zbliżony odcieniem do brąz NCS S 6030-Y30R).

Zachowane pierwotne elementy drewniane występujące na klatkach schodowych K2 i K3 zostały poddane analizie stratygraficznej w 2012 r. (D. Pestka, S. Hliwiadczyń „*Dokumentacja badań konserwatorów oraz program prac konserwatorskich i restauratorskich, Budynek dawnego Szpitala Psychiatrycznego w Kortowie przy Placu Łódzkim 2 w Olsztynie*, Olsztyn 2012). W opracowaniu podana została ich pierwotna kolorystyka.

Drzwi wewnętrzne D3 (Dw1)

Pierwotne wykończenie w postaci mazerunku w kolorze ugrowo -brązowym (zbliżony odcieniem do podkład ugrowy NCS S 4020-Y20R, lakier - brązowy NCS S 6030-Y40R). Zachowana pierwotna klamka i szyld.

Drzwi wewnętrzne Dw13

Pierwotne wykończenie w postaci mazerunku w kolorze ugrowo (zbliżony odcieniem do podkład ugrowy NCS S 3030-Y10R, lakier - brązowy NCS S 6030-Y30R).

Klatka schodowa K2 i K3

- **Drewniane schody: stopnie (profil noska stopnia) i podstopnice**

Pierwotne wykończenie w postaci mazerunku w kolorze ugrowo -brązowym (zbliżony odcieniem do: podkład - ugrowy NCS S 3030-Y10R, lakier - brązowy NCS S 6030-Y30R).

- **Stopnie, podłoga, próg drzwi D2**

Pierwotne wykończenie w postaci farby w kolorze brązowym (zbliżony odcieniem do brąz NCS S 6030-Y30R).

- **Listwa przypodłogowa**

Pierwotne wykończenie w postaci farby w kolorze ciemny brązowym (zbliżony odcieniem do brąz NCS S 7020-Y20R).

- **Pochwyt przy ścianie**

Pierwotne wykończenie w postaci farby w kolorze brązowym (zbliżony odcieniem do brąz NCS S 6030-Y30R).

- **Drewniany pochwyt na murowanej balustradzie w strefie poddasza klatki schodowej K3**

Pierwotne wykończenie w postaci mazerunku w kolorze ugrowo -brązowym (zbliżony odcieniem do: podkład - ugrowy NCS S 4020-Y20R, lakier - brązowy NCS S 6030-Y40R).

Uwaga!

Wszystkie podane nr koloru w systemie NCS są jedynie orientacyjne. Przed zastawianiem rekonstrukcji należy na obiekcie dobrać i jak najrzetelniej dopasować stosowana farbę do oryginału.

8.0. CEL I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Celem prac jest przede wszystkim zatrzymanie procesów destrukcyjnych działających na budynek, zachowanie i wyeksponowanie substancji oryginalnej oraz powrót do historycznego wyglądu budynku.

Wymienione w wynikach badań elementy wnętrza należy poddać konserwacji i przywrócić im pierwotną kolorystykę.

9.0. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH

STOLARKA DRZWIOWA - D2 (Dw14), D3(Dw1), Dw13

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej stanu zachowania, prowadzenie jej podczas wykonywania prac.
2. Usunięcie obicia z blachy ze skrzydeł drzwiowych, w przypadku D2 (Dw14), Dw13
3. Usunięcie wtórnych powłok malarskich metodą mechaniczną, termiczną bądź za pomocą past zmydlających, z lokalnym zachowaniem pierwotnego opracowania malarskiego w postaci mazerunku. Pozostawiony fragment oryginału pozwoli na rzetelną rekonstrukcję warstwy malarskiej.
4. Uzupełnienie dużych ubytków metodą flekowania przez wykonanie wstawek z wysezonowanego drewna tego samego gatunku.
5. Uzupełnienie drobnych ubytków szpachlą epoksydową do drewna (Araldite).
6. Wygładzenie powierzchni uzupełnień papierem ściernym.
7. Uzupełnienie i rekonstrukcja warstwy malarskiej w technologii mazerunku na podstawie oryginału.
8. Wymiana szklenia w nadświetlu i przeszkłonej płycinie Dw13.
9. Konserwacja zachowanych pierwotnych okuć, klamki i szyldu w drzwiach D3 (Dw1).
10. Wymiana okuć wtórnych, nowe klamki i szyldy należy dopasować do charakteru drzwi i innych stolarek na obiekcie.
11. Regulacji skrzydła w zawiasach.
12. Wykonanie dokumentacji powykonawczej.

KLATKI SCHODOWE K2 i K3

Elementy drewniane – stopnie, podstopnice, podłogi, listwy przypodłogowe, pochwyt

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej stanu zachowania, prowadzenie jej podczas wykonywania prac.
2. Demontaż wtórnej wykładziny PCV i kątowników na krawędziach.
3. Wymiana silnie zdegradowanych stopni i podłóg drewnianych na nowe, na wzór oryginału.
13. Usunięcie wtórnych powłok malarskich metodą termiczną bądź za pomocą past zmydlających. W przypadku elementów mazerowanych: usunięcie z lokalnym zachowaniem pierwotnego opracowania malarskiego w postaci mazerunku. Pozostawiony fragment oryginału pozwoli na rzetelną rekonstrukcję warstwy malarskiej.
4. Uzupełnienie dużych ubytków metodą flekowania przez wykonanie wstawek z wysezonowanego drewna tego samego gatunku, co oryginał.
5. Uzupełnienie drobnych ubytków szpachlą epoksydową do drewna (Araldite).

6. Wygładzenie powierzchni uzupełnień papierem ściernym.
7. Uzupełnienie i rekonstrukcja warstwy malarskiej wykonana na podstawie oryginału farbą do drewna o połysku półmatowym (TIKKURILA, BETOLUX ACRA lub EVERAL SEMI MATT).
8. Wykonanie rekonstrukcji mazerunku wg wyników badań: na profilu noska stopnia i podstopnicach, oraz na drewnianym pochwycie murowanej balustrady w strefie poddasza klatki schodowej K3.
9. Elementy metalowe drewnianej poręczy zabezpieczyć antykorozyjnie i pomalować farbą wierzchnią w kolorze szarym grafitowym.
14. Wykonanie dokumentacji powykonawczej.

DREWNIANA WIĘŻBA DACHOWA

Prace wstępne

Przed wszystkim należy uszczelnić pokrycie dachowe aby nie dopuścić do dalszego zalewania elementów więźby dachowej i poddasza. Potrzebne jest specjalistyczne opracowanie projektowe.

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej stanu zachowania konstrukcji.
2. Wymiana zmurszałych, zdeintegrowanych belek drewnianych na podstawie specjalistycznego opracowania branży konstruktorskiej. Materiał wykorzystany do rekonstrukcji powinien być wykonany z wysezonowanego drewna tego samego gatunku, co oryginał, powinien powtarzać wymiary pierwotnych belek.
3. Uzupełnienie dużych ubytków metodą flekowania przez wykonanie wstawek z wysezonowanego drewna tego samego gatunku, co oryginał.
4. Dezynfekcja istniejącego drewna konstrukcyjnego preparatem owadobójczym, grzybobójczym i ognioochronnym, np.: Boromon C30, Hylotox firmy Altan lub innym.
5. Łączenie elementów drewnianych należy wykonywać w postaci złącz ciesielskich na czopy lub kołki drewniane.
6. Zabezpieczenie drewna preparatami zmniejszającymi chłonność wilgoci oraz bezpiecznie przed grzybami i owadami. Poleca się preparat np. Basilit B, firmy Beta, Valti Base f. Tikkurila lub inny.
7. Zabezpieczenie drewna odpowiednimi preparatami p/poż.
8. Scalenie kolorystyczne.
9. Wykonanie dokumentacji powykonawczej.

10.0. WYTYCZNE DO PROJEKTOWANIA

1. Elementy zabytkowe wnętrza opisane w powyższej dokumentacji (stolarki i drewniane wyposażenie klatek schodowych) powinny pozostać na obiekcie i zostać poddane konserwacji.
2. Aby spełnić wymogi p/poż. Należy poszukać rozwiązań zamiennych.
3. Należy zwrócić uwagę na stan zachowania i zniszczenia więźby dachowej i posadzki poddasza.

Wytyczne dla użytkownika

Wzywa się użytkownika o jak najszybsze działania w kierunku likwidacji miejsc przecieków i naprawę pokrycia dachowego.